

választásával azonnal megszűnt a fejedelmi támogatás, a katolikus egyház ismét megerősödött, s megindult a rekatolizáció. Olyannyira, hogy sok unitárius főúr leszármazottja lett katolikus. Dávid Ferencet személyesen is súlyosan érintette a Báthory család színre lépése, ugyanis szinte rögtön eltiltották a prédikálástól, Báthory Kristóf pedig Déva várában börtönbe záratta.

Bár kiestek a hatalomból, a felekezet nemesei előtt némi remény mégis megcsillant Báthory lengyel királlyá választásakor, illetve Báthory Zsigmond kiskorúságának idején, hogy visszatérjenek a hatalomba. Az ezt követő viharos évek természetesen őket sem kímélték. Elég, ha a tizenöt éves háború történéseire, és a második, egyben utolsó unitárius fejedelem, Székely Mózes tragédiájára gondolunk. A könyvben ezen események részletes tárgyalására már nem maradt hely, de a folytatásban minden bizonytalanságot helyet kapnak majd.

A könyv második felében található életrajgyűjteményt olvasva megismerhetjük azoknak a nemeknek a személyes sorsát, akiket az első részben Horn Ildikó a politikatörténet szemszögéből említ meg. Így válik a kép egésszé, hiszen döntéseiket, választásaikat, állásfoglalásukat csak úgy érthetjük meg, ha megismerjük az életüket is.

Kiváló könyv, értékes bibliográfiával, mellékletekkel, miként azt

eddig is megszokhattuk a szerzőtől. Ráadásul, ahogyan ezt szintén tapasztalhattuk más munkáiban is, olvasmányosan, lényegre törően mutatja be a történések mozgatórugóit. Mikrotörténelem, melynek fókuszában a makrotörténelem helyezkedik el.

TULOK PÉTER

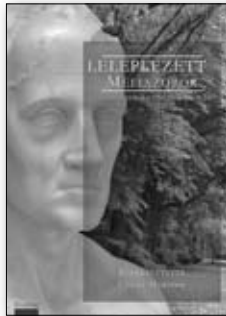
(Balassi Kiadó, Budapest, 2009,
336 oldal, 2400 Ft)

Leleplezett mellszobor *Nyomozások Kazinczy* *birtokán*

Az emlékevek rendszerének hazánkban két kellemetlen mellékhatása van. Az egyik, hogy az emlékév ünnepeltjét vagy tárgyát a művelt közönség elég hamar elunja, hiszen rajongó legyen a talpán, aki „igazságos” Mátyás királyunkat, vagy akár Kazinczyt, a „nyelvújítót” szeretné orrvérzésig ünnepelni: az efféle kötelező ünnepségsorozatok ugyanis csak a becsontosodott sztereotípiákat erősítik. A másik, hogy krónikusan alulfizetett és alulértékelt kulturális intézményeink rendre az emlékevek apropóján rendezett alibiprojektekkel toldozgatják-foldozgatják elégtelen költségvetésüket, s ez a produktumokon néha meg is látszik. Mátyás álruháját korábban az '56-os emlékév pesti srácánál

használták, Kazinczy pedig egyszerűen suk-süköl, profi színész ennyi pénzért nem találtatott. Ennek ellenére harcos híve vagyok az emlékéveknek, hiszen a kultúra hagyományos szereplői ilyenkor jótékony reflektorfényt kaphatnak, s előléphetnek azok a kutatók is, akik az adott témával évek óta, alaposan foglalkoznak, csak egyébként nem irányul rájuk közfigyelem.

A *Leleplezett mellszobor* című tanulmánykötet például fiatal irodalomtörténeszeket szólaltat meg a Kazinczy-kultusz kapcsán. A fiatal jelzót nem a „nem beérkezett” szerzők lesajnáló színezetű generációs karanténjaként használom, hanem a frissesség szinonimájaként, új, meglepő látásmódok jelzésére. A kéziratos Kazinczy-hagyatékot, a Kazinczy-kiadásokat és a Kazinczyval és korával kapcsolatos bőséges szekunder irodalmat biztonsággal ismerő szerzők – s köztük kiváltképp a szerkesztő, Czifra Mariann – ala-

kították a könyvet az akkori századfordulónak, a 19. század első évtizedeinek sokirányú művelődéstörténeti bemutatójává. Művelődéstörténetet írok, mert szerencsés módon a szerzők érdeklődése túlmutat a klasszikus szépirodalomtörténeten: a szépirodalmi szövegek korszakonként változó körét az egyéb

írott szövegek, a nyelv, sőt a divat és a viselkedéskultúra összefüggéseiben ismerhetjük meg.

A „nyomozásként”, valamint egy új Kazinczy-kép „igénybejelentéseként” aposztrofált tanulmányok létjogosultsága már csak azért is megkérdőjelezhetetlen, mert a kéziratos Kazinczy-művek megjelentetése még a Mester születésének negyedévezredes jubileumán sem teljes, az utalások és a fogadtatás vizsgálata pedig mindig korhoz kötött. Kazinczy „sohasem írt sem átfogó esztétikai, sem szisztematikus nyelvészeti, sem hézagpótló irodalomtörténeti munkát” – idézzük a Dessewffy József és Kazinczy közötti „érzékeny barátság” levelezéseiből felfejthető etikai-irodalomfilozófiai felfogásokat érdekesen elemző Vaderna Gábort; legismertebb, s a régi könyvek piacán napjainkban is hatalmas összegekért forgó munkája, a *Tövissek és virágok* pedig „alig néhány oldalas, kötetnek is csak jóindulattal nevezhető könyvecske” (Czifra

Mariann). Kortársaira és követőire gyakorolt sokrétű hatása mégis a magyar kultúrpolitikus és teoretikus archetípusává teszi a szerzőt, a minél teljesebb rekonstrukció ezért is oly izgalmas. Egyes esetekben egészen megdöbbenítő: például mai szemmel, a 20. század tapasztalatai után borzongató, miként írtak és gondolkod-

tak Kazinczyék a „szász–magyar vitáról” a modern nemzetfogalom kialakulásának hajnalán (lásd Szabó Ágnes tanulmányát). Ismeretes, milyen megbotránkozást és történelmietlen megféleltetéseket indukál Karl Marx *A zsidókérdéshez* című pamfletje; nos, Kazinczynak is lenne mit magyarázkodnia, ha korából és világából kiragadva egy mai Kazinczy-ünnepségen találná magát.

Erre persze nem kerülhet sor, de a mellszobor lelepleződik, s nemcsak az ünnepelt márványhalántékán feszülő eret van alkalmunk tanulmányozni, vagy a homlokát meglegyintő pillangót, hanem a körülötte kirajzolódó kultusz szabályait, s életében kialakult kapcsolati hálójának kacsakaringós térképét is. A GPS-készülékek szóhasználatával élve tekinthető e kötet a Kazinczy-világban való biztonságos közlekedéshez szükséges „újratervezésnek” is.

KÉPES GÁBOR

(*Szerkesztette Czifra Mariann, Gondolat Kiadó, Budapest, 2009, 254 oldal, 2490 Ft*)

MIKLÓS ÁGNES KATA:
Bűnös szövegek
Bevezetés a detektívtörténetekbe

A krimiolvasás bűnös szenvedély, nem pusztán olcsó kikapcsolódás. Már annak számbavétele is meg-

töltene egy vaskos kötetet, mely neves írók és komoly gondolkodók hódoltak titokban ennek a szenvedélynek. Nem kevés közülük pedig egyenesen titkolta és szégyellte ezt az elhajlást. Szerencsére manapság mintha jobb körökben is egyre elfogadottabbá válna a krimiolvasás, illetve a krimiről magáról folyó elméleti csevely. Eközben persze maga a krimitermelés sem szünetel, és ennek a meglehetősen konzervatív hajlamú műfajnak a ráncfelvarrásait is rendre elvégzik a szorgos kezű sikerszerzők. Nem is beszélve holmi pimasz posztmodernekről, akik már jó ideje trükközik szét a műfajt a populáris kultúrával flörtölő irodalmárok legnagyobb örömeire (akiknek így már nem kell pironkodva rejtegetniük elkötelezett „krimibusus” voltukat).

Miklós Ágnes Kata most megjelent kötete is olvasható egy szenvedélyes „krimifan” öniromikus valomásaként, ugyanakkor könnyed, de alapos bevezető gyanánt is jó szívvel ajánlható azok számára, akik szeretnének többet tudni a műfaj ki-, majd átalakulásának történetéről. Az ismert történeti ív (Poe Auguste Dupin-jétől kezdve a királynő, vagyis Agatha Christie tündöklésén át a helyszínelős sztorikig és egyéb műfaji hibridekig) elbeszélése mellett a szerző olyan ritkábban tárgyalt oldalhajításokat is bemutat, mint a *roman policier* („rendőrs krimi”), vagy a *crossover fiction* termé-